

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

- гуманної педагогіки. – М.: Совершенство, 1996. – 181 с.
2. Гавриловец К.В. “Учиться быть учителем”, – Мн. Высшэйшая школа, 2007. – 111 с.
3. Коменский Я.А. Великая дидактика // Педагогическое наследие / – М.: Политиздат, 1987. – 621 с.
3. Подласый И.П. Исследование закономерностей дидактического процесса. – К., 1991. – 132 с.
5. Стоунс Э. Психопедагогика. – М., 1984. – 301 с.
6. Филиппов Ф.Р. Школа и социальное развитие общества. – М., 1990. – 321 с.

Аркадій Білінський, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри основ виробництва
Дрогобицького державного педагогічного університету
імені Івана Франка

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

У статті розкрито педагогічні аспекти залучення інноваційних технологій до процесу професійної підготовки студентів, зокрема оптимізації їхньої самостійної роботи. Окреслено основні концептуальні напрями і методи розв'язання проблеми й розкрито сутнісні параметри дидактичних принципів самостійного навчання.

Постановка проблеми. Модернізація навчально-виховного процесу вищої школи передбачає як плідне використання здобутків вітчизняної педагогічної думки, так і запровадження інноваційних технологій [1; 2]. Своєю чергою це спонукає звернути пильну увагу на оптимізацію самоактуалізаційного потенціалу студентів, адже якраз вони стають активними суб'єктами навчання й повинні розв'язувати цілу низку соціально-психологічних і навчальних проблем.

На наш погляд, ключовими концептуальними лініями розв'язання окресленої проблеми повинні стати підвищення системності, активності й реального функціонального прагматизму студентів в опануванні професійними знаннями упродовж навчання, інтенсифікація процесу формування професійних знань, активізація і самоорганізація їхньої діяльності в умовах посилення співробітництва з викладачем на рівні суб'єкт-суб'єктної особистісно-фахової взаємодії.

Мета статті полягає у розкритті й обґрунтуванні положення про те, що коли від викладача потрібна достатня компетентність викладання, цікавість та інноваційність у розкритті навчального матеріалу, загальна фахова ерудованість й особистісні позитиви, то студентам, крім “загальностандартних” навчальних установок і якостей, потрібна ще одна чи не найважливіша риса – самостійне опанування знаннями, яке, маючи кваліфіковану допомогу з

боку викладача, все ж повинно базуватися на гностично-пізнавальному і творчо-креативному саморухові до майбутньої професії.

Виклад основного матеріалу. Наш фаховий аперцептивний досвід викладацької діяльності, зокрема на інженерно-педагогічному факультеті, й аналіз наукової та навчально-методичної літератури з проблематики [2; 3; 5] дають підстави стверджувати, що у контексті оптимізації самостійної роботи студентів найдоцільніше використовувати такі типи загальнодидактичних завдань: репродуктивні; за зразком; реконструктивно-варіативні; частково-пошукові та дослідницькі.

Упродовж розв'язання репродуктивних завдань пізнавальна діяльність студента відбувається у формі простого й типового відтворення знань: студент згадує або знаходить чи відшукує у підручнику або конспекті необхідний матеріал (закон, рівняння, формулу), який відображає сутнісні параметри явища, яке вивчається. Завдяки цьому виводиться певне трактування, підставляються їхні формально-знакові показники й виконується обрахунок. Такі репродуктивно-відтворювальні завдання створюють для студентів передумови для пізнання, осмислення і запам'ятовування тих чи інших параметрів досліджуваного феномена, закону, теорії та сприяє накопиченню базових, опорних знань, окремих фактів та способів навчальної діяльності.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Виконувані студентами завдання відповідно до зразка передбачають такі параметри, коли розв'язання проблеми може бути організовано згідно з відомими зразками або у вигляді зумовленої, заздалегідь відомої послідовності дій (схеми, плану, алгоритму тощо). Мнемічно-мислительна активність і рівень пізнавальної самостійності в діяльності студентів під час виконання таких завдань будуть проявлятися у підведенні нового факту явища, зразка або засобу діяльності під уже відомі. Такий підхід, сприяючи нагромадженню студентами опорних знань, умінь та навичок, їх міцному засвоєнню, створює необхідні умови для переходу до виконання завдань вищого рівня самостійності. Варто зазначити особливу важливість цього етапу, оскільки він забезпечує започаткування і подальший успішний розвиток впевненості і креативності студентів у самостійній роботі.

У контексті самостійної активності розв'язання студентом реконструктивно-варіативних завдань передбачає не тільки добре знання законів, які описують аналізоване явище, а й уміння реконструювати, перетворювати та застосовувати їх до нових ситуацій і феноменів. Семантична функціональність таких завдань зосереджена на виробленні у студентів умінь та навичок комбінувати й перетворювати нові і традиційні засоби діяльності для розв'язання як традиційних завдань, так і проблемних, використовуючи при цьому різні варіації та підходи. Такий багатоваріантний підхід якраз закріплює, на нашу думку, креативно-творчий потенціал студента і сприяє формуванню рис, які є основою пошуково-творчої діяльності майбутнього фахівця. Самостійно виконуючи завдання такого типу, студенти вчаться перебудовувати й комбінувати попередньо відомі знання і вміння для виконання нового завдання, аналізувати різні шляхи його виконання і обирати найраціональніші.

У реальній навчально-методичній роботі досить часто використовуються завдання частково-пошукового типу, в яких бракує або є зайвими початкові дані, а також такі, в яких не повністю визначені початкові умови, або які припускають різні варіації та потребують доробки, завершення. Завдяки їм студент сам доповнює, знаходить і відшукує ті дані, яких бракує, остаточно формує умови завдання і накреслює шляхи його розв'язання. Безперечно, викладач може давати план-програму розв'язання проблеми, або коректувати до цього рух думки й діяльності студента. Водночас можна вибудувати аналогічну проблему з меншим і вужчим полем пошуку або подрібнити проблему на декілька

субпроблем, які у сукупності дають розв'язання основної проблеми тощо. Безперечно, такі підходи суттєво стимулюють самостійну дослідницьку пошукову активність студентів.

Практика засвідчує, що в завданнях повинні знайти своє відображення інноваційні освітні процеси, основні ідеї розвивального навчання та інші психолого-педагогічні нововведення. Завдання для самостійної роботи студентів повинні бути диференційовані, адже стартовий, початковий рівень знань, умінь та навичок, теоретична й емпірична готовність до виконання різних видів робіт, а також досвід самостійної діяльності у всіх студентів різний. Також завдання повинні враховувати досягнутий, набутий рівень умінь і навичок творчого використання засвоєних знань у різних навчальних, професійних і навіть побутових ситуаціях.

Традиційно вважається, що однією з найважливіших передумов самостійної роботи студентів є чітко налагоджений контроль за її виконанням, адже він сприяє поглибленому вивченню предмета, створює широкі можливості використання зворотного зв'язку для подальшого вдосконалення організації цієї роботи і методики викладання кожного окремого предмета. Традиційно-інноваційними формами ми вважаємо насамперед такі: поточне опитування, контроль виконання домашніх завдань, експрес-контроль, навчальний контроль, взаємоконтроль, самоконтроль як самооцінювання, щомісячний атестаційний контроль, колоквиум, контроль знань шляхом виконання лабораторно-практичних робіт дослідницького проблемного характеру, написання тематичних рефератів, рейтингова система контролю та інше. Усі форми вмонтовуються у систему модульного навчання, яка згідно з Болонським процесом активно втілюється у наше університетське навчальне середовище.

Безперечно, настав час суттєво модернізувати й видозмінити структуру та зміст навчального процесу студентів-заочників. Слід відійти від лише традиційних методів навчання, та рішуче стати на шлях широкого використання дистанційного навчання, зокрема інформаційної техніки та Інтернету. Тому в сучасних умовах однією з найефективніших форм навчання, яка би спонукала самостійно шукати нові фахові знання, може стати дистанційне формування освіти. Як відомо, за своєю суттю таке навчання складається із органічного поєднання різноманітних елементів навчального процесу в університеті під керівництвом викладачів і самонавчання.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Фундаментом навчального процесу дистанційного формування освіти є сучасна навчально-методична література укладена на врахуванні інноваційних освітніх здобутків і процесів. До комплексу навчально-методичної літератури повинні входити: витяги з навчальних планів, типові та робочі програми, підручники, навчальні посібники, довідники, конспекти лекцій та інші навчально-довідкові матеріали, які допоможуть студентові самостійно оволодівати курсом навчальної дисципліни. Звісно, комплекс навчально-методичної літератури повинен бути підготовлений як у друкованому, так і в електронному варіантах (дискети, диски тощо).

Наявність на кафедрах та в університетській бібліотеці інформаційних електронних носіїв для проведення навчального процесу з широким використанням комп'ютерної техніки й Інтернету дасть змогу забезпечити кожного студента доступом до традиційної (класичної) та сучасної навчально-методичної літератури.

Навчально-методичні вказівки для студентів повинні бути ґрунтовними, докладними і мати окреслену логічну схему, яка містить у собі детальний перелік усіх питань програми курсу, має професійну спрямованість, а також зазначення тих розділів, які викладач розглядає на лекції та які необхідно студенту розглянути самостійно в позанавчальний час. Обов'язковим компонентом методичних указівок має стати наявність питань для самоконтролю (самооцінки), які допомагають студентові оперативно самодіагностувати рівень власних здобутих знань, адже якраз такий підхід є чи не найважливішим для розвитку гностично-пізнавальних компонентів психоструктури студента. Для відповіді на них студенту необхідно буде не тільки вивчити додаткову літературу, але й спробувати логічно мислити, задіяти власну когнітивно-пошукову активність в оволодінні новим незнайомим матеріалом, або, навпаки, для перевірки та закріплення вже знайомого навчального матеріалу.

На наш погляд, потрібно відновити традицію "кафедрального навчання", коли на фахових кафедрах був достатній аудиторний фонд, кабінети самопідготовки з необхідним обладнанням, навчальною літературою (посібниками, підручниками, інструкціями тощо) та інші технологічні засоби самонавчання студентів. Тепер бажаними елементами повинні бути і навчальне телебачення, і сучасна обчислювальна техніка за допомогою якої студенти обробляють експериментальні дані, і наявність висококваліфікованих лаборантів, і знову ж таки ресурсний Інтернет, який забезпечить

оперативний доступ до традиційних та інноваційних джерел з певної навчальної дисципліни.

Серед загальнопедагогічних дидактичних принципів оптимізації навчальної діяльності студентів ми активно використовуємо насамперед такі: систематичності і послідовності навчання, самостійності, активності і свідомості студентів у навчанні, навчання упродовж виробничої практики, наочності й доступності навчання, міцності теоретико-емпіричних знань, умінь і сформованості навичок тощо.

Студентів на методичному рівні потрібно готувати до проведення і розробки нестандартних уроків, зокрема у двох напрямках: поєднання різних форм навчання (урок-диспут, урок-лекція, урок-семінар) і власне нестандартні уроки. Адже добре відомо, що, на відміну від звичайних уроків, метою яких є оволодіння знаннями, вміннями та навичками, нестандартний урок якнайповніше враховує вікові й соціально-психологічні особливості, інтереси, нахили, здібності кожного учня. Вдале поєднання дидактично-розвивальних елементів традиційних уроків – сприймання нового матеріалу, засвоєння, осмислення, узагальнення тощо, може бути суттєво оптимізоване новими нестандартними формами і підходами.

Пропоновані нами найпоширеніші дві форми нестандартних уроків є такі: 1. Інтегрований урок, який, як правило, потрібно проводити за активної участі лаборантів, адже це дає змогу здійснювати актуалізацію знань за двома напрямками опитування (якщо це потрібно), виклад нового матеріалу тощо. Відбувається інтеграція різноманітних функціонально-пізнавальних впливів на особистість учня і студента-практиканта, і, відповідно, активізується пізнавальний та самореалізаційний потенціал, як дітей, так студента; 2. Дослідницько-креативний урок та лабораторно-практичні роботи, мета яких полягає в одержанні навчальної інформації з першоджерел, що дає змогу розвивати спеціальні вміння і навички, стимулювати пізнавальну активність та самостійність і школярів, і студентів-педагогів.

Студентам рекомендуємо проводити під час педагогічної практики в школі ще й такий тезаурус уроків: урок-диспут, урок-семінар, урок-практикум, урок-залік, урок-бесіда за "круглим столом", уроки-рольові ігри, урок-прес-конференція, урок-гра "Що? Де? Коли?", урок-КВК, урок-вікторина, урок-фестиваль, урок-аукціон, урок-вистава та ін. Такі нестандартні форми уроків сприяють розвиткові навчальних здібностей і адаптації учнів та студентів до освітніх реалій сьогодення.

ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Одним з емпіричних елементів самостійного та ініціативного підходу студентів до розв'язання проблемно-евристичних завдань педагогічної практики є пропонування нами інтегративна методика розв'язування технічних задач, яка залежить насамперед від типу задач, їх змісту, дидактичного призначення, рівня підготовки учнів та інших факторів, зокрема вміння і професійно виваженого узгодження студентами-практикантами змістових компонентів уроку та залучення власного творчо-особистісного потенціалу. Тому як приклад навчального синтезу ми пропонуємо студентам у школі обов'язково використовувати і графічні, і технологічні, і конструкторські задачі. Упродовж розв'язання графічних задач (на читання зображення; на складання зображення), технологічних задач (на розробку раціональної технології виготовлення виробу; на поліпшення технологічного процесу; на пояснення технологічного процесу; на вибір заготовки і раціонального способу її розмічування; на вибір інструментів і пристосування; на контроль технологічного процесу), конструкторських задач (на розробку конструкції; на удосконалення конструкції; на пояснення конструкції; на доконструювання) студенти повинні творчо й нестандартно оперувати типологічними підвидами задач, щоб забезпечити зацікавленій підхід учнів до оволодіння прийомками і способами розв'язання цих різнотипних задач.

Професійне самовизначення студента повинно передбачати як самостійність і позиційну визначеність, так і програму дій для її втілення насамперед у напрямках людина – людина, людина – природа, людина – знакова система та ін. Звісно, воно має враховувати й такий складний і важливий компонент, як професійна орієнтація. Тому одним з базових компонентів підготовки студентів до самостійної роботи в університеті, на наш погляд, повинна стати профорієнтаційна складова, адже правильне й науково-методично організоване зосередження особистісної активності на певну професію є запорукою подальшого успіху. Тому професійна орієнтація як цілеспрямована система організації та проведення навчально-виховної роботи, зосередженої на засвоєння студентами (учнями-старшокласниками, абітурієнтами) необхідних знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, повинна відбуватися цілісно і поступально, адже вона покликана формувати в них вміння аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також свої професійно значущі якості, шляхи й засоби їх розвитку. Безперечно, правильний вибір професії

є своєрідним уособленням збігу інтересів особистості і суспільства, а також сприяє і моральному задоволенню, і високій самооцінці молоді людини, яка стає на шлях індивідуальної особистісно-фахової самореалізації. Отож невід'ємними психолого-педагогічними складовими цього тривалого і відповідального процесу повинні стати насамперед культивування власної активності як основи професійного самовизначення; формування системи умінь зіставляти свої здібності з вимогами, необхідними для набуття конкретної професії, а також розробка на підставі цього реального плану оволодіння професією, що має враховувати забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості.

Як відомо, профорієнтаційна робота складається з таких компонентів: професійна інформація, професійна діагностика, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація. Вважаємо, що потрібно гармонійно доносити до майбутніх студентів усі названі інформаційні рівні, оскільки лише їхній синтез стане важливою умовою в успішному подальшому самостійному опануванні професійними якостями і знаннями.

Не менш важливою є проблема професійного відбору абітурієнтів, структура професійної придатності особистості до педагогічної діяльності. Є.П. Шастіна, включаючи такі компоненти: професійна педагогічна спрямованість (нахили, інтереси, мотиви, потреби); педагогічна обдарованість (своєрідне поєднання спеціальних педагогічних здібностей); характерологічна цілісність і визначеність особистості (моральна вихованість, відповідальність, єдність переконань, слів і дій, оригінальність, урівноваженість та інші риси характеру), передбачає і високий рівень самостійності, і творчий потенціал особистості [4].

Загалом, самостійному й новаторському досвіду студентів повинні бути властиві оригінальність і нетрадиційність у підходах до опанування новими знаннями. Дослідницький і розвивальний характер процесу їхнього навчання має відбуватись як удосконалення форм, методів, засобів навчання і виховання на основі творчого використання здобутків вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної думки.

Висновки. Вітчизняна вища інженерно-технічна освіта за своєю функціональною структурою і змістово-семантичним наповненням, крім традиційних психолого-педагогічних підходів, форм, засобів і методів, повинна базуватися й на врахуванні принципів оптимізації особистісного потенціалу студента – ключової постаті освітньо-виховних впливів.

ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ НАВЧАЛЬНИХ СИСТЕМ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Професійно-технічна освіта, спеціальна технічна, вища технічна і післядипломна форми освіти мають базуватися на інноваційних дослідженнях у нових сферах знань, а також потребують інтеграції цілої низки дисциплін, які раніше вважалися самостійними і не пов'язаними між собою. Пріоритетними повинні стати міждисциплінарні і мультидисциплінарні програми навчання, які культивують нові й нетрадиційні форми генерування знань. Ключовим підходом має бути обрана креативна методика навчання, основою якої є принцип "створи", замість принципу "повтори".

Такий модернізаційний підхід потребує не лише реконфігурації університетських кафедр і факультетів, а й реорганізації наукових досліджень та підготовки фахівців, орієнтованих на розв'язання складних міждисциплінарних проблем з урахуванням реальних і нагальних запитів трансформаційного сьогодення. У парадигмі самостійної роботи студента найголовніше місце має відводитися креативному потенціалові, аналітичним здібностям майбутнього педагога-

інженера, тобто його спроможності самостійно й наполегливо шукати і знаходити сучасну та необхідну інформацію, професійно і точно формулювати проблеми і гіпотези, вбачати в сукупностях даних певні закономірності, творчо знаходити розв'язок складних завдань.

1. Ковальчук В. Ю. Використання інноваційних педагогічних технологій при підготовці майбутніх педагогів // *Наука і освіта*. – 2004. – № 6–7. – С. 119–121.

2. Ковальчук В. Ю. *Професійна та світоглядно-методологічна підготовка сучасного вчителя: модернізаційний аналіз*. – Київ – Дрогобич: Коло, 2004. – 264 с.

3. Подымов Л. С. *Подготовка учителя к инновационной деятельности*. – М.: Педагогика, 1995. – 280 с.

4. *Управление процессом приёма студентов в педагогический вуз*. Сост. Е.П. Шастина. – М.: МГПИ, 1990. – 185 с.

5. Юсуфбекова Н.Р. *Общие основы педагогических инноваций: Опыт разработки теории инновационных процессов образования*. – М.: Образование, 1991. – 250 с.

Ірина Пальшкова, кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри педагогічних технологій початкової освіти
Південноукраїнського державного педагогічного університету
імені Костянтина Ушинського
м. Одеса

Кіра Вишневська, викладач
Криворізького економічного інституту
Київського національного економічного університету
імені В. Гетьмана

ВИКОРИСТАННЯ ІМІТАЦІЙНО-РОЛЬОВОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуті проблеми використання імітаційно-ігрових форм навчання у вищій школі при вивченні економічних дисциплін.

Актуальність дослідження. Сучасне звертання до проблем навчання іноземної мови визначається не тільки зростанням міжнародних контактів, а й якісними змінами у комунікації іноземною мовою, що забезпечують можливість взаєморозуміння представників різних культур. Таке спілкування можливе при наявності визначеного рівня комунікативної компетенції й конкретних культурологічних знань майбутніх фахівців з міжнародної економіки.

Останні публікації. Різні аспекти

формування комунікативних умінь були предметом зацікавлень багатьох учених. Певну цінність мають роботи авторів Н.П. Анікєєва [2], А.О. Бодальова, В.А. Кан-Калика, В.О. Семиченко, J.C. Beausso, Н. Besse, J. Cardinet, F. Danvers.

Мета статі. Розкрити використання імітаційно-ігрового навчання на заняттях у вищій школі при вивченні економічних дисциплін.

Отримані результати. З метою з'ясувати ставлення викладачів вищої школи до нестандартних занять з іноземної мови, ми